

Asia: VN/33963/2024

Lausuntopyyntö hallituksen esityksestä kotoutumisen edistämisestä annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

Kotoutumista ja kielitaitoa edistävien koulutusten uudistaminen

Kotoutumista ja kielitaitoa edistävien koulutusten uudistaminen on keskeinen osa kotoutumisen ja työllistymisen edistämistä. On myönteistä, että esityksessä painotetaan koulutusten työelämälähtöisyyttä ja kytkeytymistä työllistymispolkuihin.

Samalla pidämme huolestuttavana, että koulutuksen tavoitteiden saavuttaminen kytketään suoraan kotoutujan toimeentuloon. Tämä voi tuoda mukanaan erilaisia lieveilmiöitä ja asettaa koulutuksen järjestäjät sekä opettajat vaikeaan tilanteeseen, jossa pedagogiset ratkaisut ja arviointi voivat joutua ristiriitaan toimeentuloon liittyvien seuraamusten kanssa.

Lisäksi tällainen kytkentä ei riittävästi huomioi sitä, että kotoutujat muodostavat hyvin heterogeenisen joukon. Esityksessä korostetaan toisaalta yksilöllisiä kotoutumispolkuja, mutta toimeentuloon sidotut, yhtenäiset tavoitetasot ovat tämän periaatteen kanssa ristiriidassa. Osa kotoutujista aloittaa koulutuksen huomattavalta takamatkalta, jolloin kotoutumiskoulutukseen varattu aika ja rahoitus eivät välttämättä riitä siihen, että esimerkiksi B1-tason kielitaito saavutetaan vuoden kuluessa.

Pidämme kohtuullisena ja tarkoituksenmukaisena, että kotoutumiskoulutuksessa edellytettäisiin vähintään A2-tason saavuttamista ennen kuin koulutuksen tuloksilla olisi leikkaavia vaikutuksia kotoutumistukeen. Tämä tukisi realistisia oppimistavoitteita, huomioisi yksilölliset lähtökohdat ja edistäisi kestävästä kotoutumisesta ilman kohtuuttomia seurauksia kotoutujille.

Lisäksi pidämme tärkeänä, että kotoutumiskoulutuksen tavoitteet määritellään lainsäädännössä tasapainoisesti siten, että kielitaidon ohella myös muut keskeiset sisällöt, kuten yhteiskuntatietous ja

työelämä tietous, tunnistetaan samaveroisiksi tavoitteiksi. Kotoutuminen on kokonaisvaltainen prosessi, joka ei perustu pelkästään kielitaitoon, vaan myös ymmärrykseen suomalaisesta yhteiskunnasta, työelämän pelisäännöistä ja osallisuudesta arjessa. Näiden sisältöjen riittävä painoarvo tukee kotoutumisen todellista vaikuttavuutta.

Lukutaitokoulutuksen siirtämistä työvoimakoulutukseksi voidaan pitää kannatettavana ratkaisuna. Muutos vahvistaa koulutuksen työelämä lähtöisyyttä ja tukee sitä, että myös heikommin koulutetut kotoutujat nähdään aktiivisina työelämään suuntautuvina toimijoina. Työvoimakoulutuksena toteutettava lukutaitokoulutus voi osaltaan ehkäistä koulutuspolkujen tarpeetonta pitkittymistä ja edistää sujuvampaa siirtymistä jatkokoulutukseen tai työelämään.

Kotoutumisen edistämisen rahoituksen säästöt

Kotoutumisen edistämisen rahoitusta koskevien säästöjen osalta pidämme kannatettavana sitä, että rahoitusrakennetta selkiytetään ja eri toimijoiden rooleja tarkennetaan. Selkeä vastuunjako edistää toiminnan tarkoituksenmukaisuutta ja parantaa kotoutumispalvelujen kokonaisuutta.

On perusteltua, että työvoimaan kuuluvien kotoutujien koulutuksen järjestämisestä vastaa työvoimaviranomainen, kun taas yleissivistyksen tarpeessa olevien koulutus kohdentuu yleissivistäviin oppilaitoksiin. Myös vapaalla sivistystyöllä on tärkeä ja omaa erityisosaamista hyödyntävä roolinsa kotoutumisen tukemisessa.

Roolien selkeyttäminen vähentää päällekkäisyyttä koulutusten järjestämisessä, parantaa resurssien kohdentumista ja voi osaltaan tuoda mukanaan kustannussäästöjä ilman, että kotoutumisen laatu tai vaikuttavuus heikkenee. Samalla on tärkeää varmistaa, että rahoituksen ja vastuiden uudelleenjärjestely ei johda alueellisiin eroihin palvelujen saatavuudessa tai heikennä kotoutujien yhdenvertaista asemaa eri puolilla maata.

Kotoutumisen edistämisen rahoitusratkaisujen toimeenpanossa onkin kiinnitettävä huomiota siihen, että kaikilla kotoutujilla on asuinpaikasta riippumatta tosiasialliset ja yhdenvertaiset mahdollisuudet osallistua tarkoituksenmukaisiin ja laadukkaisiin kotoutumista edistäviin koulutuksiin.

Kotoutumisen tavoitteet ja velvoittavuuden lisääminen

Velvoittavuuden ja maahanmuuttajan oman vastuun lisääminen voi parhaimmillaan selkeyttää kotoutumisen tavoitteita ja tukea aktiivista toimijuutta, mutta sen onnistuminen edellyttää, että velvoitteet ovat oikeassa suhteessa kotoutujan todellisiin edellytyksiin. Kotoutujat ovat lähtökohdiltaan hyvin heterogeeninen joukko, eikä yhtenäisten velvoitteiden ja seuraamusten soveltaminen riittävästi huomioi esimerkiksi eroja kielitaidossa, koulutustaustassa ja elämäntilanteissa. Erityinen riski liittyy siihen, että koulutuksen eteneminen ja arviointi kytkeytyvät suoraan toimeentuloon, mikä voi vääristää pedagogista harkintaa ja asettaa koulutuksen järjestäjät sekä opettajat vaikeaan asemaan. Velvoittavuuden lisääminen edellyttää myös merkittävästi vahvistettua ohjaustyötä; ilman riittäviä resursseja vastuu siirtyy käytännössä kotoutujalle ilman tosiasiallisia edellytyksiä onnistua. Jotta velvoittavuutta korostava lähestymistapa edistäisi kestävä

kotoutumista, sen tulee tukea oppimista ja osallisuutta, eikä johtaa kotoutumisen kaventumiseen pelkäksi velvoitteiden suorittamiseksi.

Alkuvaiheen palveluprosessin muutokset

Alkuvaiheen palveluprosessin uudistamisen lähtökohtainen ajatus on hyvä: sen on tarkoitus koota yhteen kotoutujan tilanteeseen sopivat palvelut ja tukea kotoutumista kokonaisuutena. Käytännössä onnistuminen kuitenkin ratkaistaan erityisesti alkuvaiheessa. Monelle maahanmuuttajalle suomalainen palvelujärjestelmä on vielä vieras, eikä omia tavoitteita, velvollisuuksia tai eri palvelujen merkitystä ole helppo hahmottaa heti. Tällöin on olemassa riski, että kotoutumissuunnitelmasta tulee enemmän hallinnollinen asiakirja kuin aidosti kotoutumista ohjaava työkalu.

Velvoitteiden ja seurannan korostaminen lisää painetta alkuvaiheen ohjaustyöhön. Jotta kotoutujan oma vastuu ja toimijuus voivat oikeasti vahvistua, hänen täytyy ymmärtää, miksi tiettyihin palveluihin osallistutaan ja miten ne tukevat kotoutumista ja työllistymistä. Tämä edellyttää aikaa, selkeää viestintää ja jatkuvaa ohjausta. Ilman näitä vaarana on, että vastuu siirtyy kotoutujalle liian varhain, ennen kuin hänellä on todelliset edellytykset toimia järjestelmässä odotetulla tavalla.

Alkuvaiheen palveluprosessien muutoksissa onkin tärkeää varmistaa, että kotoutumissuunnitelma pysyy ennen kaikkea tukevana ja joustavana välineenä, ei pelkästään velvoitteiden ja seuraamusten kehyksenä. Tämä edellyttää riittävää resursointia, toimivaa yhteistyötä eri toimijoiden välillä sekä sitä, että yksilöllisyys toteutuu käytännössä eikä jää vain tavoitteeksi paperille.

Muut huomiot

-

Kivisik Kristel
Spring House Oy